

Odrzucenie spadku obciążonego długami w prawie polskim

21 stycznia 2018

W każdej chwili może zaskoczyć nas telefon z informacją, że zmarła nasza babcia lub ciocia i że zapisała ona cały swój majątek nam i naszym niepełnoletnim dzieciom. W pierwszej chwili jesteśmy zadowoleni, ponieważ spodziewamy się otrzymać pokaźny majątek, natomiast sprawa się komplikuje, gdy okazuje się, że choć babcia lub ciocia posiadała pewien majątek, np. mieszkanie, to jednak w ostatnich latach nie była gospodarna i popadła w długi przekraczające lub równe wartości pozostawionego po sobie majątku. Co w takiej sytuacji zrobić? Przyjąć spadek, czy też go odrzucić? W jakim terminie tego dokonać?

W niniejszym artykule postaram się przybliżyć zasady odrzucenia spadku w przypadku dziedziczenia ustawowego (gdy spadkodawca nie sporządzi testamentu) oraz dziedziczenia testamentowego (gdy spadkodawca sporządzi testament) zarówno przez osobę pełnoletnią, jak i przez niepełnoletnie dziecko pozostające pod władzą rodzicielską rodziców.

W aktualnym polskim stanie prawnym zgodnie z art. 1015 §1

kodeksu cywilnego, oświadczenie o odrzuceniu spadku może być złożone przez spadkobiercę w ciągu sześciu miesięcy od dnia, w którym dowiedział się o tytule swego powołania (tj. o tym, że został spadkobiercą). Zaś zgodnie z przepisem art. 1015 §2 kodeksu cywilnego, niezłożenie przez spadkobiercę oświadczenia o odrzuceniu spadku w wyżej wskazanym terminie skutkuje przyjęciem spadku przez spadkobiercę z dobrodziejstwem inwentarza. Wyjaśnienia przy tym wymaga, że o tytule swojego powołania spadkobierca ustawowy dowiadyuje się najczęściej z chwilą powzięcia informacji o śmierci spadkodawcy, zaś spadkobierca testamentowy z chwilą powzięcia informacji o istnieniu testamentu i jego treści.

Co to znaczy, że jeśli nie złożymy oświadczenia o odrzuceniu spadku w ww. terminie, skutkuje to automatycznym przyjęciem przez nas spadku z dobrodziejstwem inwentarza? Należy wskazać, że spadek możemy przyjąć w dwojaki sposób: prosty, tj. bez ograniczenia naszej odpowiedzialności za długi spadkowe – wówczas wierzyciele spadkodawcy, od momentu przyjęcia przez nas spadku w sposób prosty, mogą zaspokoić swoje roszczenia zarówno ze spadku, jak i z naszego majątku osobistego; jak i z dobrodziejstwem inwentarza, tj. z ograniczeniem naszej odpowiedzialności za długi spadkowe do wartości ustalonego w wykazie albo spisie inwentarza stanu czynnego spadku zgodnie z art. 1031 §2 kodeksu cywilnego. Jest to kwestia niezwykle istotna, gdyż pozornie wydaje się, że przyjęcie spadku z dobrodziejstwem inwentarza nie nastrocza żadnego ryzyka, kłopotów ani kosztów dla spadkobiercy. Jeśli jednak pogłębimy naszą wiedzę w tym zakresie, okazuje się, że przyjęcie spadku z dobrodziejstwem inwentarza powoduje konieczność sporządzenia wykazu lub spisu inwentarza stanu czynnego spadku. Oznacza to w praktyce, że spadkobierca obowiązany jest sporządzić, albo sąd na jego koszt poleci komornikowi sporządzenie, listy aktywów wchodzących w skład spadku z określeniem ich wartości według stanu i cen z chwili otwarcia spadku, tj. z chwili śmierci spadkodawcy, oraz listy długów spadkowych.

Do czasu nowelizacji kodeksu cywilnego, która weszła w życie z dniem 18 października 2015 r., w przypadku przyjęcia spadku z dobrodziejstwem inwentarza, jedynym dokumentem określającym górną granicę odpowiedzialności za długi spadkowe spadkobiercy w przypadku przyjęcia spadku z dobrodziejstwem inwentarza był spis inwentarza. Spisu inwentarza dokonywał komornik, po wydaniu przez sąd postanowienia o sporządzeniu spisu inwentarza. Za sporządzenie spisu inwentarza komornik pobierał wynagrodzenie mogące sięgać nawet kilku tysięcy złotych, gdy w skład spadku wchodziła nieruchomość i w konsekwencji konieczna do jej wyceny była opinia biegłego rzeczoznawcy.

Od 18 października 2015 r. spadkobierca, zapisobierca windykacyjny i wykonawca testamentu mogą zamiast spisu inwentarza sporządzić wykaz inwentarza. Wykaz inwentarza wyżej wskazane osoby mogą sporządzić samodzielnie na formularzu „Wykaz inwentarza”, albo przed notariuszem w postaci protokołu w formie aktu notarialnego. Wykaz inwentarza może być również uzupełniany w przyszłości w przypadku ujawnienia już po złożeniu wykazu dodatkowych przedmiotów należących do spadku lub przedmiotów zapisów windykacyjnych lub długów spadkowych nieujawnionych w wykazie.

Przestrzegam przy tym przed umyślnym zaniżaniem wartości przedmiotów należących do spadku lub przedmiotów zapisów windykacyjnych, bądź zatajeniem informacji o znanych długach spadkowych, czy też ich zawyżeniu. Ustawodawca przewidując taką sytuację, wprowadził przepis art. 1031 §2 kodeksu cywilnego stanowiący, że w przypadku przyjęcia spadku z dobrodziejstwem inwentarza ograniczenie odpowiedzialności za długi odpada, jeżeli spadkobierca podstępnie pominął w wykazie inwentarza lub podstępnie nie podał do spisu inwentarza przedmiotów należących do spadku lub przedmiotów zapisów windykacyjnych albo podstępnie uwzględnił w wykazie inwentarza lub podstępnie podał do spisu inwentarza nieistniejące długi.

Należy przy tym mieć na uwadze, że złożenie wykazu inwentarza lub spisu inwentarza nie jest jedyną niedogodnością, która

może się wiązać z przyjęciem spadku z dobrodziejstwem inwentarza. Przede wszystkim musimy pamiętać, że z uwagi na przyjęcie spadku mogą się do nas, jako spadkobiercy, zgłaszać wierzyciele spadkodawcy, a nawet wytaczać przeciwko nam powództwa np. o zapłatę długu spadkowego, co może się wiązać z ewentualnymi kosztami sądowymi i wynagrodzeniem prawnika w przypadku ustanowienia w sprawie profesjonalnego pełnomocnika.

W celu uniknięcia zatem niepotrzebnych kosztów i czynności związanych ze sporządzeniem wykazu lub spisu inwentarza oraz konieczności zaspokojenia wierzycieli, jeśli mamy pewność, że w skład spadku wchodzi wyłącznie długi spadkowe lub też długi te przewyższają wartość dziedziczonych aktywów, należy w ustawowym terminie sześciu miesięcy od dnia dowiedzenia się o tytule naszego powołania do dziedziczenia złożyć oświadczenie o odrzuceniu spadku. Czasem rozwiązanie takie może być również korzystniejsze, jeśli nie mamy żadnej wiedzy na temat majątku spadkowego i ewentualnych długów spadkowych. Oświadczenie takie może być złożone przed sądem spadku lub przed notariuszem. W przypadku osoby pełnoletniej posiadającej pełną zdolność do czynności prawnych wystarcza osobiste złożenie oświadczenia przed notariuszem lub sądem spadku.

Sprawa komplikuje się natomiast w przypadku, gdy spadkobiercą jest dziecko, a co za tym idzie, osoba niemająca zdolności do czynności prawnych bądź posiadająca ograniczoną zdolność do czynności prawnych. Z uwagi na obszerność materii pomijam w niniejszym artykule kwestie odrzucenia spadku przez dziecko, którego rodzice zostali pozbawieni władzy rodzicielskiej, i skupię się na znacznie częstszej sytuacji dziedziczenia przez dzieci, nad którymi rodzice sprawują władzę rodzicielską. W takim przypadku, gdy celowe jest odrzucenie spadku, np. obciążonego długami, przez dziecko, nie wystarczy wyłącznie udanie się do notariusza przez rodziców (przedstawicieli ustawowych dziecka) i złożenie w imieniu dziecka oświadczenia o odrzuceniu spadku.

Zgodnie z art. 101 §3 kodeksu rodzinnego i opiekuńczego,

„rodzice nie mogą bez zezwolenia sądu opiekuńczego dokonywać czynności przekraczających zakres zwykłego zarządu ani wyrażać zgody na dokonywanie takich czynności przez dziecko”. Odrzucenie spadku zgodnie z ugruntowanym orzecznictwem stanowi czynność przekraczającą zakres zwykłego zarządu majątkiem dziecka i jako takie wymaga uzyskania uprzedniej zgody sądu. Dopiero po uzyskaniu zgody sądu na odrzucenie spadku w imieniu dziecka, rodzice mogą skutecznie złożyć oświadczenie o odrzuceniu spadku w imieniu dziecka. Przed uzyskaniem takiej zgody wszelkie oświadczenia będą nieważne. W tym miejscu należy zaznaczyć, że rodzice muszą uzyskać zgodę sądu oraz złożyć oświadczenie w ustawowo przepisany terminie 6 miesięcy od dnia, w którym spadkobierca dowiedział się o tytule swego powołania – w tym przypadku będzie to zazwyczaj 6 miesięcy od dnia odrzucenia spadku przez rodziców.

Z uwagi na stosunkowo krótki termin na złożenie oświadczenia o odrzuceniu spadku rodzice w momencie złożenia oświadczenia o odrzuceniu spadku w swoim imieniu, powinni jak najszybciej wystąpić do sądu opiekuńczego o zezwolenie na odrzucenie spadku w imieniu dziecka, aby dochować 6-miesięcznego terminu na złożenie oświadczenia (które bez zgody sądu, jak wspomniałam powyżej, byłoby nieważne i w konsekwencji dziecko dziedziczyłoby spadek z dobrodziejstwem inwentarza).

Autorstwo: Patrycja Stocka-Sołtysińska

Zdjęcie: [essica45](#) (CC0)

Źródło: [Goniec.net](#)

O AUTORCE

Patrycja Stocka-Sołtysińska jest radcą prawnym z Warszawy.